

**Jo Lunder**

Styreleder. Styremedlem siden 2007.
Antall aksjer i TOMRA: 0.
Andre styreverv: VimpelCom Russia (NYSE), Pronova BioPharma ASA (OSE), Aibel Group Ltd (styreleder), Aibel AS (styreleder), Elopak (styreleder) og Swix Sport AS (Styreleder).

**Bjørn M. Wiggen**

Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 10.000.
Andre styreverv: Ingen.

**Jørgen Randers**

Styremedlem siden 1991.
Antall aksjer i TOMRA: 32.100.
Andre styreverv: YA Bank ASA og 21st Venture AS. Medlem av bærekrafts-styrene i The Dow Chemical Company og British Telecom.

**Hege Marie Norheim**

Styremedlem siden 2007.
Antall aksjer i TOMRA: 6.150.
Andre styreverv: Nordea Norge, World Petroleum Council, Det Norske Teater.

**Aniela Gabriela Gjøs**

Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 0.
Andre styreverv: Ingen.

**David Williamson**

Ansattes representant
Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 540.
Andre styreverv: Ingen.

**Karen Michelet**

Ansattes representant
Styremedlem siden 2008.
Antall aksjer i TOMRA: 2020.
Andre styreverv: Ingen.

SAMMENDRAG OG HØYDEPUNKTER

- Driftsinntektene i 2008 på NOK 3.622 millioner representerte en økning på 3,8 prosent sammenlignet med 2007. Driftsresultatet økte fra NOK 445 millioner i 2007 til NOK 456 millioner i 2008.
- TOMRA opprettholdt sin sterke posisjon i pantemarkedene. Omsetning og resultat i Collection Technology Deposit i 2008 ble på linje med 2007. Økt salg i Tyskland kompenserte for redusert aktivitet i Finland, som hadde høy installasjonstakt i slutten av 2007 grunnet innføring av ny pantelov.
- TiTech leverte for sjette år på rad økt omsetning og overskudd. Satsingen på metall- og mineralsortering ble ytterligere styrket gjennom kjøpet av det australske selskapet Ultrasort i juni 2008.
- Volumene håndtert i TOMRAS materialhåndteringsvirksomhet var i stor grad uforandret i 2008 i forhold til 2007. Imidlertid ble enheten påvirket negativt resultatmessig av perioder med høye dieselpriiser midt i året og lave råvarepriser på slutten av året.
- TOMRAS satsing innenfor ikke-pant løsninger (Collection Technology Non-Deposit), doblet nesten salget i 2008 sammenlignet med 2007, og hadde i 2008 en positiv bruttomargin på 27 prosent, mot 12 prosent negativt i 2007.
- I tredje kvartal 2008 ble driftsresultatet belastet med NOK 22 millioner i forbindelse med reorganisering av den sentrale støtteorganisasjonen i Norge. Endringen er forventet å redusere kostnadene i 2009 med NOK 60 millioner.
- 5,7 millioner egne aksjer ble kjøpt tilbake i 2008, finansiert delvis gjennom låneopptak og delvis fra kontantstrøm generert fra driften.

ÅRSREGNSKAPET 2008

Driftsinntektene beløp seg i 2008 til NOK 3.622 millioner. Dette tilsvarer en økning på 3,8 prosent i forhold til 2007. Korrigert for valutaeffekter, økte driftsinntektene med 4,6 prosent.

Driftsresultatet ble på NOK 456 millioner i 2008, opp fra NOK 445 millioner i 2007. Justert for restruktureringskostnader på NOK 22 millioner i 2008, representerte dette en økning på 7,5 prosent.

Driftsresultatet i 2008 var på helårsbasis i liten grad påvirket av valutasvingninger, sammenlignet med året 2007.

Netto finansposter økte fra minus NOK 3 million i 2007 til minus NOK 24 millioner i 2008 som følge av økt gjeld i konsernet.

Resultat etter skatt ble 292 millioner i 2008, det samme som i 2007. Fortjeneste per aksje i 2008 ble NOK 1,82 mot NOK 1,76 i 2007.

Kontantstrømmen fra drift var på NOK 375 millioner, ned fra NOK 526 millioner i 2007. Nedgangen skyldes i hovedsak ekstraordinært sterk kontantstrøm i 2007 som en konsekvens av høy aktivitet i Tyskland i 2006.

TOMRAS balanse per 31. desember 2008 var NOK 3.594 millioner. Dette representerte en økning på 22 prosent i forhold til balansen ved inngangen av året. Økningen skyldtes en svekkelse av norske kroner mot øvrige valutaer ved årsskiftet. Mer enn 80 prosent av TOMRAS balanse er nominert i utenlandsk valuta, hovedsakelig i EUR og USD. Alle balanseposter i utenlandsk valuta omregnes til balansedagens kurs. Idet EUR har styrket seg 24 prosent og USD 29 prosent gjennom året, økte dette verdien i norske kroner tilsvarende.

Sterk EUR og USD bidro også til en økt egenkapitalprosent på 58 prosent, opp fra 57 prosent ved inngangen til 2008.

Morselskapet Tomra Systems ASA hadde en økning i driftsinntektene fra NOK 836 millioner i 2007 til NOK 927 millioner i 2008. Driftsresultatet økte samtidig fra NOK 47 millioner til NOK 119 millioner. Økningen skyldes marginforbedring på solgte maskiner, spesielt TOMRAS Automated Recycling Center (ARC).

Etter utbytte fra datterselskap på totalt NOK 110 millioner, ble nettoresultatet NOK 192,2 millioner



etter skatt i 2008. Styret anbefaler følgende disponering av resultatet for 2008, herunder et forslag om å utbetale et aksjeutbytte på NOK 0,50 per aksje, som er opp NOK 0,05 sammenlignet med 2007:

Til utbytte:	NOK 75,0 millioner
Til egenkapital:	NOK 117,2 millioner
Samlet anvendt beløp:	NOK 192,2 millioner



Styret bekrefter at regnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift og i henhold til IFRS for konsernet og NGAAP for morselskapet. Styret mener at regnskapet gir en rettvise oversikt over selskapets virksomhet i 2008.

RAMMENE FOR TOMRAS VIRKSOMHET

TOMRAS panteautomatteknologi sørger for et effektivt og praktisk innsamlings- og håndteringssystem for drikkevareemballasje med pant. Korrekt gjenkjenning, samt automatisk sortering, komprimering og lagring av tom drikkevareemballasje, reduserer butikkenes håndteringskostnader vesentlig. Denne ideen dannet grunnlaget for etableringen av TOMRA i 1972. Selskapets vekst siden oppstarten har hovedsakelig vært drevet av at nye markeder har innført pant på drikkevareemballasje, enten gjennom frivillige ordninger eller ved lov.

Tidlig på 1990-tallet ble TOMRAS aktiviteter utvidet til også å omfatte integrerte løsninger for hele verdikjeden for gjenvinning av drikkevareemballasje. Maskinell komprimering av brukt, ikke-gjenfyllbar emballasje bidrar til å redusere kostnadene ved transport og videre bearbeiding. Elektronisk innsamling og prosessering av transaksjonsdata fra automatene sørger dessuten for en sikker og kostnadseffektiv administrasjon av kontant- og materialstrømmer. Denne utvidelsen av forretningsmodellen har blant annet vært nøkkelen til TOMRAS vekst i det amerikanske markedet.

Til tross for alle de dokumenterte fordelene ved et pantesystem, er det få markeder som har innført pant de siste årene. Erkjennelsen av at det kan ta tid før nye markeder aksepterer pant som en effektiv og god gjenvinningsordning, ledet for flere år siden til beslutningen om at TOMRA skulle utvikle innsamlings- og sorteringsteknologi som også kan anvendes i markeder uten pant på drikkevareemballasje. Resultatene av disse bestrebelsene har vært positive, og i 2008 representerte TOMRAS omsetning i markeder uten pant 25 prosent av selskapets totale drifts-

inntekter, opp fra 20 prosent i 2007 og 13 prosent i 2006. På sikt er denne andelen forventet å øke.

Som en konsekvens av dette fremstår selskapets virksomhet i dag som mer robust enn tidligere og mindre avhengig av enkeltmarkeder. Selv om det i det korte løp kan forekomme svingninger i etterspørselen etter TOMRAs løsninger, vil TOMRA på sikt dra nytte av stabile og sterke makrotrender som økt avfallsgenerering per innbygger, høyere energipriser, mer lovgivning som krever avfallsgjenvinning, mer samfunnsbevisste selskaper og et stadig vanligere syn på brukte materialer som en ressurs snarere enn søppel. I noen markeder vil utfallet av disse påvirkningene bli at man innfører pant, i andre markeder vil man se andre løsninger. Uansett hvilke løsninger som velges, er TOMRA av den oppfatning at økt gjenvinning bør baseres på økt bruk av teknologi. Selskapet er følgelig i en god posisjon som en av verdens ledende leverandører av høyteknologiske løsninger til avfallshåndteringsbransjen - en bransje som vil vokse i årene fremover.

HOVEDAKTIVITETER

TOMRAs motto er "Helping the world recycle". For å bidra til dette, har TOMRA blitt et internasjonalt konsern med tilstedeværelse i mer enn 45 land rundt om i verden. TOMRA har sitt hovedkontor i Asker og sine hovedmarkeder i USA og Europa.

Selskapets aktiviteter er organisert i fire forretningsområder: Collection Technology, Deposit Solutions; Material Handling; Collection Technology, Non-Deposit Solutions og Industrial Processing Technology. De to første områdene er relatert til TOMRAs aktiviteter i markeder med pant på drikkevareemballasje. De to siste segmentene representerer selskapets aktiviteter i markeder uten pant på drikkevareemballasje og i andre materialstrømmer enn drikkevareemballasje.

Collection Technology, Deposit Solutions

TOMRAs virksomhet innenfor dette forretningsområdet omfatter salg, utleie og service av panteautomater, i all hovedsak i Europa og Nord-Amerika. I tillegg tilbyr TOMRA data-

administrasjonssystemer som overvåker volumet av den innsamlede emballasjen og tilhørende kontantstrømmer.

I 2008 utgjorde omsetningen i segmentet NOK 1.725 millioner, omtrent uforandret fra NOK 1.731 millioner i 2007. Bruttofortjenesten økte fra 44 prosent til 45 prosent og driftsresultatet ble redusert fra NOK 345 millioner til NOK 322 millioner.

TOMRA beholdt sin stilling som den ledende leverandøren av panteautomater i Europa i 2008. Omsetningen fra den europeiske virksomheten ble NOK 1.435 millioner, opp fra NOK 1.403 millioner i 2007. Inkludert i tallene ligger et fall i salget til det finske markedet med 28 prosent. Finland innførte pant på engangsemballasje fra 1. januar 2008. Som en konsekvens valgte mange butikker å utvide eller bytte ut sine løsninger for flaskemottak i forkant av dette i 2007. Aktivitetsnivået falt følgelig i bakkant av denne utrulling.

Fallet i det finske markedet ble oppveid av økt aktivitet i de øvrige nordiske landene, samt Tyskland. Tyskland innførte pant på engangsemballasje i 2006, noe som medførte høy aktivitet og totalt 8.800 maskiner installert dette året. Automatiseringen av det tyske markedet fortsatte inn i 2007 og 2008, men i et lavere tempo, og totalt var det pr utgangen av 2008 installert/oppgradert 13.100 TOMRA maskiner for ikke-gjenfyllbar drikkeemballasje, noe som tilsvarer en markedsandel på 60 prosent. Automatiseringen forventes å fortsette inn i 2009 og 2010, noe som bl.a. bekreftes av at TOMRA mottok en ordre på 500 maskiner til lavpriskjeden Netto i desember 2008 for installasjon i løpet av første halvår 2009. Etter hvert som maskinene solgt til det tyske markedet går ut av garantiperiode, representerer de et viktig ettermarked, og pr utgangen av 2008 er 75 prosent av maskinene på servicekontrakt.

Systemene for automatisert flaskemottak på bensinstasjoner har inntil nylig vært lite utviklet i de europeiske pantemarkedene. TOMRA målsatte å endre dette ved introduksjonen av UNO i 2005, en

kompakt og rimelig pantemaskin spesielt utviklet for små butikker. Salget av maskinen har gradvis økt siden introduksjonen, og TOMRA har gjennom 2008 mottatt flere større kontrakter, noe som bekrefter et endelig gjennombrudd i dette segmentet. Shell, Tysklands nest største bensinstasjonskjede, signerte i 2008 en rammeartvedtale med Tomra Systems GmbH for leveranse av pantemaskiner til deres bensinstasjoner i Tyskland. Pr utgangen av 2008 var 300 maskiner utplassert, og Shells målsetting er å ha rundt 1.000 stasjoner utstyrt med UNOer i løpet av første halvår 2009. I Finland har landets nest største bensinstasjons-kjede Neste, installert nesten 90 UNOer på sine bensinstasjoner i 2008. I tillegg er en kontrakt med bryggeriet Olvi for bruk av UNO i markeds kampanjer på finske bensinstasjoner blitt signert.

Panteautomatvirksomheten i Nord-Amerika genererte en totalomsetning på NOK 289 millioner i 2008, en nedgang på 8 prosent målt i USD. TOMRA opererer med to forskjellige forretningsmodeller i det nordamerikanske markedet. Man har en salgsmodell, der maskiner selges til dagligvarebutikker på samme måte som i de europeiske markedene, og en leasingmodell, der TOMRA beholder eierskapet til de installerte maskinene og får betalt for det antall flasker og bokser som håndteres av maskinene.

Installert base innenfor de to modellene ligger ganske stabilt med ca 6.800 maskiner solgt og 6.900 maskiner som operasjonell leasing. Inntekten fra leasingporteføljen var stabile i 2008, men salg av nye maskiner falt og forklarer nedgangen i inntektene i USA i 2008.

Som omtalt i styrets beretning for 2007, har EU-kommisjonen anklaget TOMRA for å ha hindret konkurransen i pante-automatmarkedet i Østerrike, Tyskland, Nederland, Norge og Sverige gjennom å ha implementert en ekskluderende strategi i perioden 1998 til 2002. I mars 2006 besluttet kommisjonen å ilegge TOMRA en bot på EUR 24 millioner. Siden styret anser kommisjonens vedtak som feil, vedtok man å bringe det inn for EU-domstolen, det vil si EUs første rettsinstans.

Det er ventet at saken vil komme opp for domstolen i løpet av 2009. Ingen avsetninger er gjort i regnskapet, se for øvrig note 5.

Material Handling

TOMRA henter, transporterer, bearbeider og selger tom drikkevareemballasje på vegne av drikkevareprodusenter på østkysten av USA og i Canada. TOMRA eier og opererer også et nettverk av innsamlingscentre lokalisert utenfor butikker i California.

I 2008 bidro dette virksomhetsområdet med en total omsetning på NOK 1010 millioner, en reduksjon på 1 prosent fra 2007 målt i USD. Driftsresultatet ble redusert til NOK 66 millioner (NOK 105 millioner i 2007), en reduksjon på 35 prosent målt i USD. Driftsmarginen falt fra 10 prosent til 7 prosent i samme periode.

Østkysten av USA og Canada

Volumet som gikk gjennom TOMRAs operasjoner på østkysten av USA og i Canada var omtrent det samme i 2008 som i 2007. I disse markedene eier ikke TOMRA materialet som samles inn, og TOMRA har følgelig ingen eksponering mot svingninger i råvarepriser.

I juli 2008 solgte TOMRA sin 51 prosent eierandel i New England Glass. Transaksjonen hadde ingen vesentlig resultat eller kontantstrømseffekt, men inntektene i segmentet er forventet å falle med anslagsvis USD 3,7 millioner på årsbasis som en konsekvens av salget.

California

Volumet gjennom TOMRAs sentre i California økte med ca 6 prosent i 2008 sammenlignet med 2007, mens kommersielle volum kjøpt for prosessering fra andre aktører falt med 12 prosent. Fordi materialprisene sank i siste kvartal 2008 falt omsetningen i California med 6 prosent målt i USD fra 2007 til 2008.

I det californiske markedet tar TOMRA eierskap til materialet som samles inn gjennom TOMRAs

egen infrastruktur. TOMRA har følgelig en eksponering mot svingninger i råvarepriser, spesielt aluminium. Mot slutten av 2008 falt aluminiumsprisene betydelig, fra en topp på 3.300 USD/tonn i juli 2008 til 1.500 USD/tonn, noe som rammet virksomhetens inntjening. For øvrig falt også prisen på plast (PET) mot slutten av året, noe som ytterligere bidro til fall i inntjeningen.

Ved utgangen av 2008 drev TOMRA 442 resirkuleringssentere i California, opp fra 430 ved begynnelsen av året. Grunnet de lave råvareprisene, nedla TOMRA en del lav-volums sentre i fjerde kvartal 2008, reduserte åpnings-tidene og iverksatte andre sparetiltak. Dette for delvis å kompensere for lavere inntekter. Høye drivstoffkostnader i andre og tredje kvartal 2008 reduserte driftsresultatet med anslagsvis USD 2 millioner i forhold til 2007 for hele material-håndteringssegmentet, inklusive østkysten.

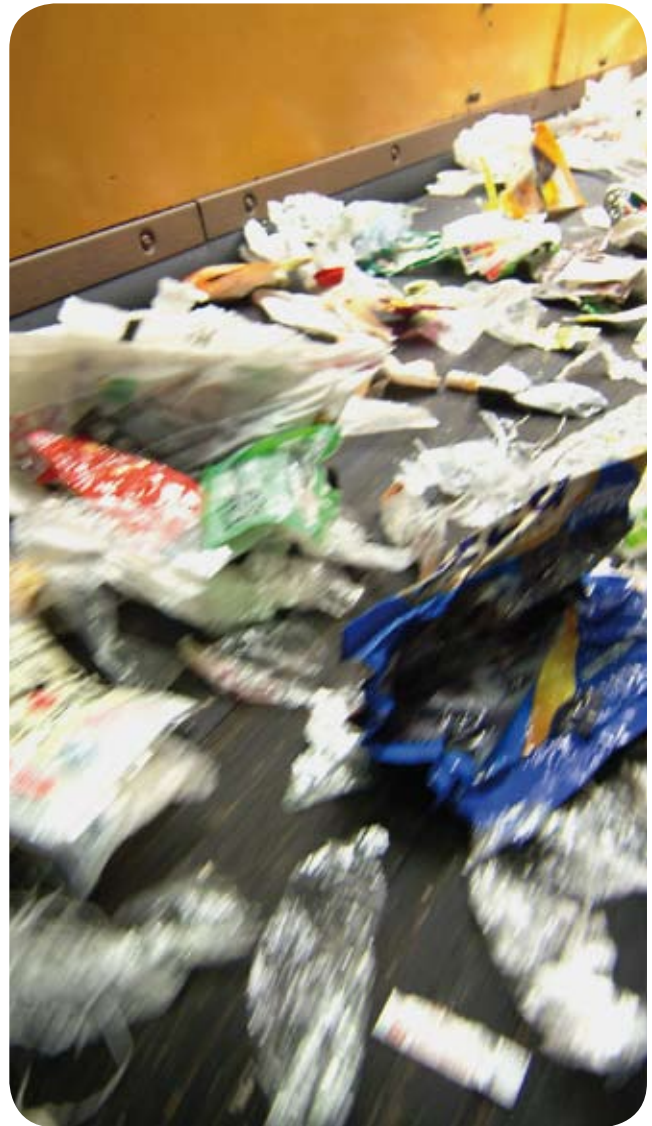
Industrial Processing Technology (IPT)

TOMRA etablerte seg i markedet for utvikling og produksjon av automatiserte prosesserings-løsninger for avfalls- og materialbehandling gjennom oppkjøpet av TiTech i 2004 og Orwak Group AB i 2005, samt Commodas GmbH i 2006 og Ultrasort i 2008. Med TiTechs løsninger kan store materialgjenvinningsanlegg sortere større mengder av f.eks. plast og papir til en lavere kostnad og med høyere nøyaktighet enn om man benyttet tradisjonelle arbeidsintensive løsninger. Med oppkjøpene av Commodas og Ultrasort ble TOMRA en betydelig leverandør av avansert teknologi for gjenkjenning og sortering av materialer med høy verdi, slik som metaller, mineraler og edelstener. TiTech Gruppen er nå etablert som den ledende leverandøren i verden av sensorbaserte systemer for materialgjenkjenning og sortering. Gruppen har levert i overkant av 2.000 systemer i 35 land på alle kontinenter.

TiTech Gruppen har, gjennom egen utvikling og oppkjøp, en teknologibase som er skalerbar og egnet til bruk innenfor en rekke bruksområder. Et eksempel er utviklingsaktiviteten i datter-

selskapet Qvision, hvor NIR-teknologi (Nær-Infrarød scanning) benyttes til sortering av mat, gjennom identifisering av data for vanninnhold, fettinnhold, farge og pigment. Teknologien er fremdeles under utvikling.

Orwak Group utvikler, produserer og selger komprimeringsløsninger til en rekke bransjer og er en ledende leverandør av volumreduksjons-løsninger for gjenvinnbart materiale som papp, papir og plast. Orwak Group er organisert i to enheter, Orwak og Presona, der Presona utvikler



de største komprimeringsløsningene med horisontalpresser på 40 til 140 tonns presstyrke, mens Orwak produserer mindre vertikallpresser. Begge selskapene hadde en betydelig omsetnings- og resultatforbedring i 2008 sammenlignet med 2007, som en konsekvens av gode markedsforhold og effektivitetstiltak over de siste årene.



Omsetningen og driftsresultatet for Industrial Processing Technology i 2008 ble henholdsvis NOK 793 millioner (NOK 647 millioner i 2007) og NOK 144 millioner (NOK 101 millioner i 2007). Økningen i inntekter og driftsresultat ble drevet av sterk organisk vekst, samt oppkjøpet av Ultrasort i juli 2008.

Collection Technology, Non-Deposit Solutions

Dette segmentet omfatter virksomhet knyttet til TOMRAs nye teknologiløsninger for innsamling av emballasje i markeder uten pant. Omsetningen i segmentet var på NOK 94 millioner i 2008 mot NOK 48 millioner i 2007. Hoveddelen av omsetningen relaterte seg til virksomhet i Storbritannia og Japan. Grunnet de betydelige kostnadene som legges ned i utvikling av teknologi og markeder, endte driftsresultatet i 2008 på minus NOK 60 millioner sammenlignet med minus NOK 90 millioner i 2007.

TOMRA Systems ASA tegnet i 2006 en kontrakt med Tesco i Storbritannia for installasjon av TOMRAs Automated Recycling Center (ARC). ARC er et produkt for innsamling av emballasje i markeder uten pant. Produktet har høy kapasitet og installeres utendørs. Kontrakten var på 100 sentre, og pr utgangen av 2008 var 57 av sentrene utplisert. Ordren fra Tesco var den første kommersielle kontrakten for denne typen teknologi. I løpet av 2008 leverte TOMRA dessuten 16 ARC gjenvinnings-sentre til Waste Management Inc. i USA.

I 2006 inngikk TOMRA og Sumitomo Corporation avtale om et strategisk partnerskap i Japan. Samarbeidet ble ytterligere formalisert gjennom opprettelsen av et 50/50 eid joint venture i juli 2008. Et av hovedmålene for TOMRAs satsning på utendørs gjenvinnings-sentre i Japan er å levere løsninger som vil redusere innsamlings-kostnadene for japanske kommuner og øke returandelen. Modellen i Japan baserer seg på utleie av maskiner, der bydelskommunene betaler basert på det volumet som går gjennom maskinene. TOMRA og Sumitomo opplever at maskinene har en stadig økende gjennomstrømming av tom-

emballasje. Modellen fungerer i den forstand at bydelene opplever en redusert kostnad for sin innsamling av drikkevareemballasje, mens TOMRA og Sumitomo får tilstrekkelig kostnadsdekning gjennom leieinntektene. Målet for de kommende årene er å bygge videre på det grunnlaget som nå er lagt i markedet og øke den installerte basen, bl.a. gjennom bruk av TOMRAs nye maskiner. For eksempel er CITY-maskinen, som har høy komprimeringsgrad og liten grunnflate, spesielt utviklet for det japanske markedet.

I løpet av 2008 mottok TOMRA også ordre og foretok installasjoner i en rekke andre markeder uten pant, f.eks. USA, Hellas, Bulgaria, Italia, Mexico og Sør-Korea. Selv om hver enkelt av disse ikke representerte store verdier, viste de at potensialet for videre vekst er til stede.

Forsknings- og utviklingsaktiviteter

Forsknings- og utviklingsaktiviteter samt andre fremtidsrettede prosjekter ble kostnadsført med NOK 144 millioner. Tilsvarende tall for 2007 var NOK 157 millioner. Aktivitetene var først og fremst relatert til utvikling av panteautomatteknologi (Collection Technology - Deposit Solutions) samt ny innsamlingsteknologi for markeder i ikke-pant stater som USA og Storbritannia (Collection Technology - Non-Deposit Solutions), i tillegg til videreutvikling av gjenkjennings- og sorteringsteknologi i TiTech og Commodas (Industrial Processing Technology).

RISIKOSTYRING

TOMRA har normal forretningsrisiko i tilknytning til kontrakter med eksempelvis kunder og leverandører. Imidlertid finnes det en del makrotrender som kan ha en spesifikk påvirkning på bransjen TOMRA opererer i. Reduserte gjenvinningsmål og -ambisjoner og fallende råvarepriser vil påvirke TOMRA negativt ettersom behovet for avansert gjenvinningsteknologi da vil bli mindre åpenbar. Lavere priser på aluminium og plast vil også ha en direkte resultat effekt på vår virksomhet i California, der TOMRA eier det materiale som samles inn gjennom våre innsamlingscentre.

TOMRAs virksomhet er også i stor grad avhengig av politiske beslutninger, mer spesifikt av pantelovgivningen. Hvis et land eller en stat fjerner sin eksisterende pantelov, vil det være begrensede incentiver for TOMRAs kunder til å kjøpe nytt TOMRA-utstyr. I noen markeder, eksempelvis i USA, vil et bortfall av pantelovgivningen umiddelbart fjerne grunnlaget for TOMRAs daglige virksomhet. På den annen side vil innføring av pant eller en utvidelse av eksisterende pantelovgivning i et land eller en stat skape nye vekstmuligheter for TOMRA.

Ansvar for finansiering, likviditetsstyring samt styring av finansiell risiko er sentralisert og ivaretas av finansavdelingen i Tomra Systems ASA. Historisk sett har TOMRA sjelden tap på kundeordringer, og konsernets rutiner for kredittkontroll oppfattes som tilfredsstillende. TOMRAs overskuddslikviditet plasseres hovedsakelig i NOK med løpetid mindre enn seks måneder. Rentebærende gjeld tas hovedsakelig opp i NOK og har normalt rentebinding på under seks måneder.

TOMRA er eksponert for endringer i valutakurser. Med 97 prosent av alle inntekter nominert i utenlandsk valuta, vil en styrking av NOK medføre svakere inntjening for selskapet målt i NOK. Brorparten av risikoen knytter seg til svingninger i EUR og USD. TOMRA benytter terminkontrakter for å sikre fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta. Pr utgangen av 2008 var det ikke benyttet sikringsbokføring for noen av kontraktene.

For øvrig har TOMRA implementert de risikostyringssystemer som er naturlige når man hensyntar selskapets virksomhet, størrelse og kompleksitet. Det vises for øvrig til en mer utfyllende beskrivelse av internkontroll og risikosystemer på side 50 i årsrapporten.

SAMFUNNSANSVAR, EIERSTYRING OG SELSKAPSLLEDELSE

Overordnet samfunnsansvar

TOMRAs kjernevirksomhet hjelper verden å bevare verdier gjennom å gjenvinne og gjenbruke, snarere enn å kaste ressurser. TOMRAs virksomhet

gir dermed et viktig bidrag til en renere og mer bærekraftig verden. Dette er også en vesentlig motivasjonsfaktor for de ansatte, og et signal til investorer og omverdenen om at TOMRA forfølger en helhetlig og langsiktig strategi.

Tomra Systems ASA er sertifisert i henhold til ISO 14001-standarden for miljøledelse og har offentlig kommunisert sine miljømessige mål siden 1998. TOMRAs positive påvirkning på miljøet oppstår primært gjennom energi- og materialbesparelser tilknyttet gjenvinning av brukt emballasje. TOMRAs negative påvirkning på miljøet er i hovedsak knyttet til forbruk av energi i bygninger, industrielle prosesser og kjøretøy, generering av avfall og restmaterialer, og drivhusgasser fra TOMRAs bruk av fossile brenselstoffer. Totalt sett viser TOMRAs miljøregnskap at selskapet har en svært positiv nettopåvirkning på det ytre miljø.

Ytterligere detaljer om TOMRAs påvirkning på miljøet er presentert på side 42 i denne rapporten.

Organisasjon, helse, miljø og sikkerhet

Antall ansatte i TOMRA-gruppen var totalt 2.110 ved utgangen av 2008. Ved utgangen av 2007 var antall ansatte 2.040. I Norge reduserte man fra 258 ansatte ved utgangen av 2007 til 247 ved utgangen av 2008.

TOMRA tilrettelegger for like muligheter for alle ansatte både med hensyn til personlig og faglig utvikling. Ved ansettelse i TOMRA blir det lagt vekt på kvalifikasjoner, dokumenterte resultater, ferdigheter og potensiale. TOMRA diskriminerer ikke de ansattes muligheter eller utvikling på bakgrunn av rase, hudfarge, religionstilhørighet, kjønn, nasjonal opprinnelse, alder, seksuell orientering eller andre karakteristikker.

Kvinnelige arbeidstagere utgjorde 19 prosent av alle ansatte og 22 prosent av alle ledere ved utgangen av 2008, en endring fra hhv 20 prosent og 19 prosent i 2007. Videre var tre av TOMRAs syv styremedlemmer kvinner. Ansatte som tilhører en etnisk minoritet i det landet de er ansatt i, gikk ned

fra 32 prosent i 2007 til 29 prosent i 2008.

Antall yrkesskader i konsernet som har krevd mer oppfølging enn vanlig førstehjelp, ble redusert fra 167 i 2007 til 153 i 2008. Ulykkene skjer i hovedsak i TOMRAs materialhåndteringsvirksomhet i USA, der spesielt håndtering av knust glass og tunge løft tidvis medfører uhell. TOMRA har et betydelig fokus på å forbedre skadestatistikken, med omfattende preventive tiltak. Det gjennomføres med jevne mellomrom medarbeiderundersøkelser. Avdekkes manglende jobbtillfredshet blant de ansatte, iverksettes det korrektive tiltak. Sykefraværet i TOMRA Systems ASA gikk ned fra 2,0 prosent i 2007 til 1,5 prosent i 2008.

Tomra Systems ASA er ISO 9001-sertifisert. Denne standarden blir brukt som veiledning for selskapets kvalitetsforbedringsprosesser. TOMRA benytter også mål- og resultatstyring i hele organisasjonen, inklusive prestasjons- og lederevaluering.

Eierstyring og selskapsledelse

I TOMRA defineres eierstyring og selskapsledelse, eller "corporate governance", som de prosessene og kontrollstrukturene som er etablert for å ivareta interessene til TOMRAs aksjonærer og andre interessentgrupper. TOMRAs retningslinjer for "corporate governance", kjerneverdier og ledelsesprinsipper er samkjørt for å sikre en forsvarlig utvikling av TOMRA.

TOMRAs retningslinjer for "corporate governance" skisserer blant annet Styrets og styrekomiteenes roller, uavhengighetskriterier for styremedlemmer og retningslinjer for Styrets kompensasjon. TOMRAs retningslinjer for "corporate governance" er inkludert i denne årsrapporten på side 48 og finnes også på TOMRAs websider www.tomra.com.

FREMTIDSUTSIKTER

Det finnes sterke underliggende makrotrender som arbeider til TOMRAs fordel. Avfallsmengden i verden øker år for år, fokuset på miljøvern er sterkt og lovgivning som delvis insentiverer og delvis pålegger resirkuleringsløsninger blir

stadig introdusert. Samtidig opplever man en global resesjon, med et fall i økonomisk aktivitet i mange av TOMRAs hovedmarkeder. Svakere inntjening kombinert med dårligere tilgang på kreditt, gjør mange bedrifter forsiktige med å investere. Lavkonjunkturen har også resultert i betydelig lavere priser på energi og råvarer, med fordeler så vel som ulemper for TOMRA. TOMRAs segmenter er i forskjellig grad påvirket av de skiftende konjunktorene;

Collection Technology, Deposit

Innen Collection Technology-Deposit er kundegruppen hovedsakelig dagligvarebransjen i Nord-Europa og Amerika. Denne bransjen har hittil i liten grad vært påvirket av resesjonen. Selv om den jevne konsument har redusert forbruket, har reduksjonen i all hovedsak rammet andre typer forbruksvarer enn mat og drikke. I tillegg er pantemaskinen ett innarbeidet produkt. Konsumentene forventer å finne en fungerende automatisert løsning for flaskehåndtering, og manglende kvalitet på slike løsninger kan påvirke valget av butikk. Når man også tar med i betraktning at nærmere 50 prosent av TOMRAs inntjening i segmentet kommer fra service, synes eksponeringen for betydelige inntjeningsfall i dette segmentet å være begrenset.

Material Handling

På østkysten av USA og i Canada reflekterer TOMRAs omsetning drikkevarekonsumet i de statene som har pant. Erfaringene fra tidligere konjunktursykler er at konsumet av pantebelagte drikkevarer er stabilt gjennom syklene. Erfaringen så langt har vært et fall i konsumet på rundt 2-3 prosent. Samtidig har pantevilligheten økt i omtrent samme omfang. Volumet som går gjennom TOMRAs infrastruktur er følgelig tilnærmet uendret, og siden TOMRA ikke tar eierskap til materialet som prosesseres, er denne aktiviteten relativt uavhengig av konjunktursvingninger.

I California ser man, som på østkysten, rimelig stabile volumer. Dog tar man i dette segmentet eierskap til materialet som prosesseres, og følgelig

har TOMRA en eksponering mot fallende råvarepriser, spesielt aluminium. Da aluminiumsprisene i 2009 syntes å stabilisere seg på et prisnivå som ligger vesentlig lavere enn det man har sett de siste årene, er følgelig inntjeningen i California også falt betraktelig.



Industrial Processing Technology

Segmentet selger prosesseringsløsninger for avfall og materialbehandling. Den viktigste kunde-gruppen er avfallshåndteringselskap, men også annen type industri (inkludert gruveindustrien), samt varehandel utgjør en betydelig del av omsetningen. Foretningsmodellene til våre kunder varierer mye. Mange opererer innen jurisdiksjoner der det finnes et lovpålagt krav om å resirkulere. Innenfor slike modeller vil det følgelig først og fremst være et spørsmål om å gjøre denne resirkuleringen så effektiv som mulig. TOMRAs produkter vil derfor i mindre grad være rammet av etterspørselssvikt i slike markeder.



Andre kunder opererer imidlertid innenfor systemer der verdien av det materialet som tas ut av en avfallsstrøm er det viktigste incentivet for å resirkulere. Innenfor dette segmentet har TOMRA opplevd et betydelig fall i etterspørselen, og ordreservene pr utgangen av 2008 var NOK 102 millioner, ned fra NOK 133 millioner ved utgangen av tredje kvartal 2008 og NOK 163 millioner ved utgangen av 2007.

Collection Technology, Non Deposit

TOMRA har gjennom de siste årene opplevd en markant økning i inntektene i segmentet, men har også rapportert til dels betydelige tap grunnet den investeringen man har gjort i utvikling av produkter for ikke-pant markedene. Mye av utviklingsarbeidet er nå tilbakelagt og utfordringen fremover vil være å bearbeide markedene og sammen med aktuelle aktører bygge lønnsomme modeller som muliggjør bruk av TOMRAs teknologi. Grunnet lavere driftskostnader vil segmentet rapportere bedre resultater fremover, men for å bringe segmentet til et positivt driftsresultat, trenger man å se en bredere aksept for TOMRAs løsninger. Enten gjennom større salg i de markedene som allerede er etablert, eller gjennom større ordre til nye store aktører. TOMRA er i dialog med aktuelle aktører som har potensiale til å løfte segmentet opp til en positiv inntjening, men det er samtidig et faktum at lavere råvarepriser og mer begrenset tilgang på kapital hos potensielle kunder har gjort disse forhandlingene mer utfordrende.

Valuta

De turbulente finansmarkedene har også medført store svinginger i valutakursene, der både EUR og USD har styrket seg markant målt i NOK. En slik svekkelse av NOK er positivt for TOMRA - både fordi man har en betydelig aktivitet i utlandet som er nominert i utenlandsk valuta og som da fremstår som mer lønnsom målt i NOK, og fordi TOMRA har en viss kostbase i NOK knyttet til utviklingsaktiviteter og hovedkontorfunksjoner. Mye av den negative effekten av lavere råvarepriser i California og lavere aktivitet i Industrial

Processing Technology, blir følgelig kompensert av en svak NOK i begynnelsen av 2009.

AKSJONÆRER OG KAPITALFORHOLD

Antall aksjonærer i TOMRA ble redusert fra 9.990 ved utgangen av 2007 til 8.772 ved utgangen av 2008. Andelen av TOMRAs aksjer eid av utlendinger ved utgangen av 2008 var 46 prosent, opp fra 45 prosent ved utgangen av 2007. Aksjekursen falt 39 prosent fra NOK 38,50 ved utgangen av 2008 til NOK 23,60 ved utgangen av 2007. 209 millioner aksjer ble handlet i 2008, ned fra 411 millioner året før. TOMRA ble i 2008 for andre året på rad tildelt Stockmanprisen som vinner i klassen for mellomstore selskap på Oslo Børs. Prisen tildeles det børsnoterte selskap som i sin løpende virksomhet vektlegger informasjonsvirksomheten overfor finansmiljøet og aksjonærer. Selskapets ledelse ble samtidig tildelt den nordiske prisen for best IR (investor relations) arbeid innen det samme segmentet.

Pålydende verdi per aksje er én norsk krone (NOK 1). Antall utestående aksjer ved utgangen av 2008 var 150 millioner, justert for 5 millioner aksjer i egen beholdning. Styret fikk på ordinær generalforsamling i april 2008 fullmakt til å kjøpe tilbake inntil 15 millioner aksjer. Ved utgangen av 2008 var 10 millioner av fullmakten ubenyttet. Styret vil foreslå at den ordinære generalforsamlingen i april 2009 beslutter å slette beholdningen av egne aksjer, samt videreføre den ubenyttede andelen av tilbakekjøpsfullmakten fra 2008.

Tilbakekjøpet av aksjer er dels finansiert gjennom kontantstrøm fra driften, dels gjennom en revolverende trekkfasilitet på opptil NOK 750 millioner etablert i 2006 og utvidet i 2008. Pr. utgangen av 2008 var NOK 550 millioner av fasiliteten benyttet. Fasiliteten forfaller i sin helhet i oktober 2011. Utover dette har konsernet en kassekreditt på NOK 50 millioner. Gitt selskapets relativt stabile kontantstrøm har TOMRA selv etter låneopptaket, en solid balanse og nødvendig finansiell fleksibilitet til å realisere fornuftige vekstinitiativ.

Styret ønsker for øvrig å motivere konsernets ansatte til å investere i egen arbeidsplass som aksjonær. Det ble derfor i 2008 etablert et aksjespareprogram der konsernets ansatte kan kjøpe aksjer til markedskurs, og få én gratis for hver femte aksje den ansatte beholder i ett år. 121 ansatte benyttet seg av programmet i 2008. De kjøpte 206.696 aksjer. Styret vil foreslå for generalforsamlingen i 2009 at programmet videreføres.

Asker, 19 februar 2009

Jo Lunder Styreleder	Aniela Gabriela Gjøs Styremedlem
Bjørn M. Wiggen Styremedlem	David Williamson Ansatt representant
Jørgen Randers Styremedlem	Karen Michelet Ansatt representant
Hege Marie Norheim Styremedlem	Amund Skarholt Konsernsjef